

Politieke Filosofie Oudheid en Middeleeuwen

Geschiedenis en politieke filosofie

- **Geschiedenis**
 - *Beschrijving* feitelijke gebeurtenissen.
 - *Verklaring* in termen van oorzaak en gevolg of van bedoelingen.
- **Politieke filosofie**
 - *Normatieve en evaluatieve theorievorming*
 - Hoe *moet* een menselijke samenleving worden ingericht?
 - Wat is een *goede* staat?

Geschiedenis

- Staatsvorming
- Absolutisme en de-absolutering
- Uitbreiding staatstaken

Politieke filosofie

- Staatsinrichting
- Verhouding positief recht / natuurrecht
- Rechtvaardiging van de staat(smacht)
- De rol van de staat binnen de samenleving

Plato (427-347 v. Chr.)

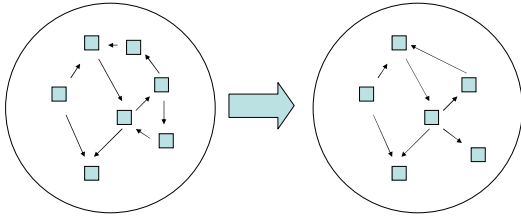
- De staat moet worden bestuurd door 'wachters', die zijn te vergelijken met waakhonden die de samenleving bewaken.
- De wachters mogen geen privé-eigendom hebben en moeten leven in een commune.
- Voortplanting moet geschieden via 'paringsfeesten', waarbij eugenetica in acht moet worden genomen.
- De uiteindelijke macht dient te liggen bij speciale wachters, die filosofen dienen te zijn.
- De filosofen moeten worden opgevoed met veel muziek en wiskunde en de overige literatuur moet worden gecensureerd.
- De 'domme' wachters vervullen de taken van ambtenaren, politie en soldaten.

Kennisleer

- Empirisme
- Rationalisme

Coherentie

Ontologie

Realisme

- Werkelijkheid is er onafhankelijk van onze kennis/mening daarover
- Plausibel voor fysieke werkelijkheid

Idealisme

- Werkelijkheid is (mede) het resultaat van onze kennis/mening daarover
- Plausibel voor
 - sociale werkelijkheid
 - wereld van normen en waarden

Kloof tussen zijn en behoren

- De werkelijkheid bestaat uit feiten die er zijn onafhankelijk van wat wij denken (ontologisch realisme)
- Wat we moeten doen is geen kwestie van feiten, maar in laatste instantie (na een rationele reconstructie; coherentie) een kwestie van wat we kiezen (normatief idealisme)
- De werkelijkheid op zich kan niet bepalen wat we moeten doen. De feiten zijn waarde vrij.
- Uit enkel feitelijke informatie kunnen we dan ook geen kennis verwerven over wat moet worden gedaan.

Realisme, idealisme en relativisme

Normatief **realisme**:

De mensonafhankelijke werkelijkheid is normatief (bepaalt hoe we moeten leven).

Normatief **idealisme**:

Normen zijn een uitvloeisel van het menselijke denken (de rede), en dat denken levert voor iedereen dezelfde uitkomst op (de rede is uniform).

Normatief **relativisme**:

Normen zijn een uitvloeisel van de rede, en de rede is niet uniform.

Middelen en doelen

- Keuze: Doeleinden
- Kennis: Middelen die tot doelen leiden
- Combinatie: Welke middelen te gebruiken

- Kennis: Doeleinden
- Kennis: Middelen die tot doelen leiden
- Kennis: Welke middelen te gebruiken

Plato's ontologie en kennisleer

☐ Twee soorten werkelijkheid

- ☐ de vormen (εἶδος; 'ideeën')
- ☐ de wereld van verschijnselen

☐ Kennis

- ☐ van de verschijnselen is slechts oppervlakkig, omdat de verschijnselen steeds veranderen
- ☐ van de vormen is echte kennis, die onveranderlijk is
- ☐ kennis van de vormen is aangeboren; de verschijnselen herinneren ons aan die kennis

De grotmetafoor

- Verschijnselen als schaduwen van de werkelijkheid
- Echte kennis maakt de schijnkennis onaantrekkelijk
- Houding van de grotbewoners tegenover iemand die buiten is geweest

De vorm van het goede

- Goedheid
 - als eigenschap
 - als voorwerp van kennis (ipv smaak)
- Vereisten voor kennis van het goede
- Implicaties voor bestuur

PAUZE

Paulus: 1 Korinthiërs 12

Een lichaam is een eenheid die uit vele delen bestaat; ondanks hun veelheid vormen al die delen samen één lichaam. ...

Als de voet zou zeggen: 'Ik ben geen hand, dus ik hoor niet bij het lichaam', hoort hij er dan werkelijk niet bij? En als het oor zou zeggen: 'Ik ben geen oog, dus ik hoor niet bij het lichaam', hoort het er dan werkelijk niet bij? Als het hele lichaam oog zou zijn, waarmee zou het dan kunnen horen? Als het hele lichaam oor zou zijn, waarmee zou het dan kunnen ruiken? God heeft nu eenmaal alle lichaamsdelen hun eigen plaats gegeven, precies zoals hij dat wilde. Als ze met elkaar slechts één lichaamsdeel zouden vormen, zou dat dan een lichaam zijn?

Corporatisme

- Beschouwing samenleving als combinaties van samenwerkende onderdelen.
- De delen ontleen hun waarde aan het geheel.
- De delen zijn ondergeschikt aan het geheel.
- Ongelijkheid tussen delen is natuurlijk.

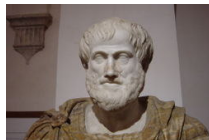
Plato over de samenleving

- Een samenleving (polis) is goed als de onderdelen harmonisch samenwerken (corporatisme).
- Er zijn van nature drie klassen:
 - heersers (filosofen)
 - helpers (ambtenaren)
 - werkers
- Samen zorgen deze drie klassen voor de vier eigenschappen die een samenleving goed maken: wijsheid, moed, discipline en rechtvaardigheid

De karikatuur van Plato

- Essentieel:
 - bestuur een kwestie van kennis
 - kennis berust bij filosofen (geleerden)
 - scheiding van bestuur (heersers en ambtenaren) en 'gewone samenleving'
- Toevalligheden:
 - ideeën over opvoeding
 - ideeën over eugenetica

Aristoteles
(384-322 v. Chr.)

- Teleologie
- Mens als 'politiek dier'
- De functie van het recht

Teleologie

- Causale verklaring
- Teleologische verklaring
 - van menselijk handelen
 - van gebeurtenissen in de natuur

Ethiek en politiek

- Ethiek als wetenschap over goed leven
 - kennis in plaats van keuze
 - de mens als doelgericht wezen
- De mens als politiek wezen
- De inrichting van de samenleving (polis)

Constitutie en rechtsstaat

Monarchie	Aristocratie	Democratie (gematigd)
Tyrannie	Oligarchie	Democratie (extreem)

- Heerschappij van het recht is heerschappij van de rede;
heerschappij van mensen is heerschappij van hartstocht en verlangen.
- *Het recht is rede, onbedorven door verlangen.*

Thomas van Aquino 1225-1274

- Geloof en rede
- Soorten recht
- Rationalisme vs
voluntarisme

Geloof en rede

- Door middel van de rede is kennis mogelijk van hoe de wereld in elkaar zit en van de plaats van de mens daarbinnen.
- Het geloof openbaart diezelfde kennis ook, maar is niet met de rede in strijd.
- Voor bovennatuurlijke aangelegenheden is het geloof essentieel.

Drie soorten recht

- **Lex Aeterna**
(goddelijk scheppingsplan, neergelegd in de structuur van de wereld)
- **Lex Naturalis**
(dat deel van de Lex Aeterna dat zich richt op de vrije wil van de mens)
- **Lex Humana**
(menselijke regelgeving, ter aanvulling op de Lex Naturalis)

Rationalisme en voluntarisme

- **Rationalisme:**
De inhoud van het recht is afhankelijk van wat redelijk is (idealisme) en is dus ook dmv de rede kenbaar (rationalisme)
- **Voluntarisme:**
De inhoud van het recht is afhankelijk van de wil (van God) en hoeft dus niet redelijk te zijn (realisme). Het recht kan dus niet dmv de rede worden gekend, maar daar is openbaring (publicatie) voor nodig (empirisme).

Samenvatting

- Vereenzelviging staat en samenleving; staat is 'natuurlijk'
- Corporatisme
- Natuurrechtelijk denken
- Rationalisme
